

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของสมาชิกทุกคนในครอบครัว สำหรับประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันสภาพสังคมและเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเกิดปัญหาการดิ้นรนทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันประเทศไทยต้องประสบภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ ค่าครองชีพสูง ประชากรตกอยู่ในสภาวะเครียดเป็นจำนวนมาก ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยการแก่งแย่ง เห็นแก่ตัว ดำเนินชีวิตแบบตัวใครตัวมันเกิดความเครียดระดับจิตใจต่ำลง เป็นปัจจัยที่กระทบต่อความมั่นคงในสถาบันครอบครัว ทำให้สถาบันครอบครัวไม่อาจจะรักษาบทบาทหน้าที่ของตนเองเอาไว้ได้ สภาพปัญหาในครอบครัวได้เพิ่มมากขึ้น และผู้ที่ได้รับเคราะห์กรรมมากที่สุด ก็คือเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิโดยบิดามารดา หรือบุคคลในครอบครัว ซึ่งนับวันการทำรุนแรงเด็กจะเพิ่มขนาดความรุนแรงและมีวิธีการที่แปลกประหลาดมากขึ้นมีผลให้เด็กบางรายพิการตลอดชีวิต เด็กบางรายที่ถูกทำรุนแรงจะมีผลกระทบต่อจิตใจและบุคคลิกภาพอย่างรุนแรง และเด็กบางรายก็ถึงแก่ความตาย ดังนั้น ปัญหาการทำรุนแรงเด็กโดยบุคคลในครอบครัว ซึ่งหมายถึงการที่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่มีหน้าที่ดูแลเด็กกระทำหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ ที่มีผลก่อให้เกิดอันตราย แก่ร่างกายและจิตใจของเด็กเกินกว่าที่วิญญูชนคาดคิดได้ เช่น การเยียนตีเด็กอย่างรุนแรง การกระหึบ ตบ ชัง ส่ามไซ่ ใช้มีดกรีดหนังศีรษะ ใช้ของแข็งตีหมา ฟันด้วยมีด ฯลฯ ปัญหาดังกล่าวนับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น เพราะเหตุใดบิดามารดา ผู้ปกครอง ซึ่งต้องมีหน้าที่ในการให้ความรัก ความอบอุ่น ปกป้องคุ้มครองภัยให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ เพื่อเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคตกลับทำร้ายทารุณและฆ่าเด็ก ซึ่งเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของตนในเรื่องนี้พอจะสรุปสาเหตุใหญ่ ๆ ได้ 4 ประการ คือ

1. สาเหตุจากสภาพของครอบครัว เช่น ในสภาพครอบครัวที่ยากจนต้องดิ้นรนจนบิดามารดาหรือผู้ปกครองเคร่งเครียดกับการดำรงชีวิต จนส่งผลกระทบต่อลูกหลานของตนรวมทั้งเด็กซึ่งอยู่ในความดูแลด้วย

2. สาเหตุจากอิทธิพลของบุคคลในครอบครัว เช่นบิดามารดา มีปัญหาทางจิต บิดามารดาเป็นผู้มีสติปัญญาระดับต่ำ หรือบุคคลดังกล่าวเคยถูกเลี้ยงดูมาด้วยวิธีการทารุณโหดร้ายเช่นกัน จึงเกิดความฝังใจในสภาพการเลี้ยงดูเช่นนั้น

3. สาเหตุจากตัวเด็กเอง เช่น เป็นเด็กที่มีพฤติกรรมที่ก่อความรำคาญ ความเดือดร้อนให้กับครอบครัวอยู่เสมอ เช่น พุดเทจ ลักเล็กขโมยน้อยอยู่เป็นประจำ หนีโรงเรียน ตัดยาเสพติด การพนัน ทำให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองต้องใช้วิธีการลงโทษอย่างรุนแรง

4. สาเหตุจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างมาก ธุรกิจขาดทุนหรืออยู่ในภาวะตกรงานก็จะเกิดความเครียดและระบายอารมณ์กับบุตรหลานของตนเอง

ซึ่งผลจากการที่เด็กถูกทำร้ายหากรอดตายก็มักจะมีปัญหาทางจิต คือเป็นเด็กเก็บกด เศร้าซึม มองโลกในแง่ร้าย ไม่ไว้วางใจคน เพราะแม้แต่ผู้ให้กำเนิดหรือใกล้ชิดกับเขายังกลับทำร้ายทารุณกรรมเอง ซึ่งสภาพเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการขาดซึ่งหลักประกันในการคุ้มครองเด็กเพราะเด็กยังเป็นวัยที่อ่อนแอ ขาดประสบการณ์และยังต้องใช้ชีวิตโดยพึ่งพิงผู้อื่นอยู่ด้วยเหตุนี้ องค์การระหว่างประเทศ คือสหประชาชาติจึงได้มีการผลักดันมาตรการต่าง ๆ ออกมาเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็ก ซึ่งได้แก่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน ในการที่จะให้เด็กได้รับการคุ้มครองและมีโอกาสได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ในทุก ๆ ด้าน แต่เนื่องจากปฏิญญาสากลดังกล่าวมิได้กำหนดพันธกรณีที่ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตามจึงมีการ

ผลิตภัณฑ์อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the rights of the child) ขึ้นมาถือเป็น "เสาหลักแห่งสิทธิเด็ก" ซึ่งผูกพันรัฐภาคีในอันที่จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณี โดยหลักแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ โดยคุ้มครองสิทธิกว้าง ๆ อยู่ 3 ประการ คือ สิทธิในการอยู่รอด สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครองและสิทธิในการพัฒนา ซึ่งประเทศต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกก็ให้การรับรองและนำไปอนุวัติเป็นกฎหมายภายใน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของอนุสัญญา ซึ่งจะเห็นได้จากประเทศต่าง ๆ ที่มีความเจริญทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ มีการผลักดันมาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างมากมาย ยกตัวอย่างเช่น ประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้พิจารณาว่า ถ้าพึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการทารุณกรรมเด็ก ซึ่งหมายถึงกฎหมายอาญานั้น เมื่อนำมาพิจารณากับสภาพปัญหาภายในครอบครัวแล้วจะเกิดข้อจำกัดอย่างมากเพราะความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจระหว่างเหยื่อ และผู้กระทำผิด เด็กซึ่งถูกทำร้ายไม่ยากให้พ่อของตนต้องไปติดคุกเพราะตัวเขาเองเป็นต้นเหตุ เขาอาจจะรู้สึกเป็นตราบาปและหากผู้ทำร้ายหันโทษมาก็อาจจะเกิดความเคียดแค้น ซึ่งอาจจะทำร้ายเด็กหนักขึ้นกว่าเดิมหรือเมื่อหันโทษออกมาก็จะถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นอาชญากร ไม่สามารถประกอบอาชีพได้เหมือนกับบุคคลทั่วไป ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสภาพภายในครอบครัวมากขึ้นกว่าเดิม การกระทำดังกล่าวส่วนใหญ่จึงถูกปิดขากที่รัฐจะให้การช่วยเหลือในสหรัฐอเมริกาจึงมีคำสั่งคุ้มครองทางแพ่ง (civil protection orders) ในการฟื้นฟูสภาพครอบครัว โดยการแยกเด็กออกจากผู้ปกครอง มีกระบวนการที่จะเข้าไปช่วยเหลือ โดยพยายามที่จะไม่ใช่กระบวนการทางอาญา เว้นแต่เป็นกรณีที่ร้ายแรงและจำเป็นคำสั่งดังกล่าวอาจให้การคุ้มครองโดยขับไล่ผู้ทำร้ายออกจากที่อยู่อาศัย จำกัดสิทธิในการเยี่ยมบุตร โดยยังคงต้องมีหน้าที่ในการให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตร และสั่งให้ผู้ทำร้ายเข้ารับฟังคำแนะนำปรึกษาโดยบังคับ เพื่อให้การบำบัดฟื้นฟูสภาพจิตใจ ซึ่งศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจออกคำสั่งได้หลากหลายเพื่อจะหาวิธีที่ดีที่สุดในการคุ้มครองเด็กและมาตรการอื่นที่สำคัญในการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรต่าง ๆ จะสามารถเข้าไปช่วยเหลือเด็กจากการถูกทำร้าย โดยบุคคลในครอบครัวได้อย่างทันที่วงที่ก็คือกฎหมายแจ้งเหตุ

(mandatory report) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการค้นหากรณีมีการทำร้ายเด็กหรือมีการปฏิบัติต่อเด็กอย่างไม่เหมาะสม เพื่อให้พบการกระทำผิดและช่วยเด็กได้ทันเวลาโดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของบุคคลที่พบเห็นการทำร้ายเด็กต้องแจ้งไปยังเจ้าหน้าที่ที่รับแจ้ง โดยให้การคุ้มครองแก่ผู้แจ้งเหตุและมีบทลงโทษแก่ผู้ไม่แจ้งเหตุโดยเฉพาะผู้ที่ต้องมิวิชาชีพเกี่ยวข้อง เช่น แพทย์ พยาบาล ครู อาจารย์ นักสังคมสงเคราะห์ และผู้ดูแลเด็กเป็นต้น นอกจากนี้กฎหมายจะมุ่งพิจารณาในแง่ตัวบุคคลซึ่งกระทำผิดแล้ว ยังมีมาตรการในการบรรเทาความเสียหายให้แก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม ซึ่งถือเป็นเหยื่อประเภทหนึ่งที่ต้องได้รับการคุ้มครองดูแล ในสหรัฐอเมริกาจึงกำหนดให้มีกองทุนสาธารณะ (Public funds) สำหรับจ่ายเป็นค่าชดเชยให้แก่เด็กผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมที่รุนแรงอีกด้วย

สำหรับในประเทศอังกฤษ กฎหมายได้ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจออกคำสั่งได้อย่างหลากหลายเพื่อเลือกหาวิธีที่ดีที่สุด โดยไม่จำกัดแต่การที่จะพิจารณาแต่ในเรื่องการถอนอำนาจปกครองของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือการนำตัวผู้กระทำผิดมารับโทษทางอาญาเท่านั้น แต่จะพิจารณา มุ่งที่ประโยชน์สูงสุดในการคุ้มครองเด็กเป็นสำคัญ มิได้มุ่งที่ตัวผู้กระทำผิดเป็นอย่างแรก ดังจะเห็นได้จากคำสั่งศาล (court orders) ใน children act 1989 Section 8 กำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจเลือกที่จะออกคำสั่งคุ้มครองเด็กได้หลากหลายไม่ว่าจะเป็นคำสั่งจำกัดสิทธิในการติดต่อกับเด็ก (contact orders) คำสั่งในการกำหนดที่อยู่ของเด็ก (residence orders) คำสั่งห้ามกระทำการใด ๆ ต่อไป (prohibited step orders) หรือคำสั่งคุ้มครองเด็กเป็นกรณีเฉพาะ (specific issue orders) และเนื่องจากประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย common law จึงมิได้ยึดรูปแบบของระบบกฎหมายตายตัว แต่ลักษณะของกฎหมายจะมีความหลากหลายในการที่จะให้การคุ้มครองเด็กเป็นกรณีเฉพาะอีกหลายกรณีเช่นการที่จะต้องตรวจสอบ สอบสวนเพื่อให้เด็กได้รับสวัสดิภาพที่ดีหรือคำสั่งฉุกเฉินเพื่อสามารถช่วยเหลือเด็กในสภาวะการณ์ฉุกเฉินได้อย่างทันท่วงที โดยไม่ต้องคำนึงถึงการถอนอำนาจปกครองของบิดามารดาแต่เพียงอย่างเดียว

ในส่วนมาตรการของประเทศอื่น ๆ เช่น ในประเทศสิงคโปร์ นอกจากจะลงโทษผู้ทำร้ายเด็กแล้ว เด็กที่ตกเป็นเหยื่อของการทารุณกรรมทางร่างกายหรือทางเพศ จะได้รับการนำไปเยียวยาในสถานบำบัดฟื้นฟูทั้งทางร่างกายและจิตใจหรือในประเทศญี่ปุ่น หากบิดามารดาใช้อำนาจเกี่ยวกับตัวเด็กโดยมิชอบศาลครอบครัวมีอำนาจวินิจฉัยว่าบิดามารดาใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบ โดยไม่ต้องมีการถอนอำนาจปกครอง แต่จะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปคุ้มครองเป็นการชั่วคราวหรือในกรณีใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบจนเป็นเหตุให้เกิดได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจศาลอาจจะสั่งถอนอำนาจปกครองของบิดามารดาก็ได้ สำหรับมาตรการคุ้มครองสิทธิเด็กจากความรุนแรงโดยบุคคลในครอบครัวในประเทศไทยมีทั้งการคุ้มครองสิทธิโดยมาตรการทางกฎหมาย และมาตรการทางสังคมสงเคราะห์ ในส่วนมาตรการทางกฎหมายนั้น แบ่งแยกเป็น

- มาตรการทางอาญา ได้แก่

1) โทษทางอาญา ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดความผิดและโทษ ในกรณีที่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัวกระทำทารุณกรรมต่อเด็ก ซึ่งมีสาระสำคัญอยู่ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 277, 279, 282, 285, 306, 307, 308, 398 หากกระทำโดยบิดามารดาจะต้องได้รับโทษหนักขึ้นตามมาตรา 285 และความผิดฐานทอดทิ้งเด็กโดยประการที่ปราศจากผู้ดูแลในมาตรา 306 หากบิดามารดา ทารุณกรรมเด็กจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจก็อาจมีความผิด ตามมาตรา 295 หรือ 297 ก็ได้แล้วแต่กรณี

2) วิธีการเพื่อความปลอดภัย เป็นมาตรการในการคุ้มครองสังคมเพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยทั่วไป เป็นมาตรการที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการคุ้มครองเด็กมิให้ผู้ทำร้ายที่หันโทษมาแล้วจะกลับมาก่อทำทารุณกรรมเด็กซ้ำอีก แต่อย่างไรก็ตาม หลักในเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยยังมีข้อจำกัดในการคุ้มครองเด็กเพราะการห้ามเข้าเขตกำหนดหรือเข้าไปยุ่งกับครอบครัวต้องเป็นไปเพื่อความปลอดภัยของประชาชนโดยทั่วไปมิใช่ตัวเด็ก

คนใดคนหนึ่งเป็นการเฉพาะ หรือหน่วยงานใด หรือองค์กรใดจะเป็นผู้คอยติดตามตรวจสอบว่า มีการปฏิบัติตามคำสั่งศาลในเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยหรือไม่ หรือหากมีการห้ามเข้าไป กระทำการใด ๆ อันเป็นการรบกวนสวัสดิภาพของเด็กและครอบครัวเมื่อผู้ร้ายพ้นโทษออกมา เขาก็ต้องกลับบ้านถ้าไม่ให้เขากลับบ้านจะให้ไปอาศัยอยู่ที่ใดตรงจุดนี้ยังไม่มีความหมายรองรับ

- มาตรการทางแพ่ง ในการคุ้มครองสิทธิเด็กจากความรุนแรง ในครอบครัว ได้แก่ การถอนอำนาจปกครองของบิดามารดา ในกรณีให้อำนาจปกครองบุตรโดยมิชอบ หากเป็นกรณีฉุกเฉินที่จะต้องนำตัวเด็กออกจากครอบครัว เพื่อสามารถคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กได้อย่างทันท่วงทีในระหว่างที่ฟ้องขอถอนอำนาจปกครองของบิดามารดา โจทก์อาจขอให้คุ้มครองประโยชน์ชั่วคราวในระหว่างพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 264 อาจขอให้ผู้ปกครองผู้เยาว์และผู้อนุบาลเป็นต้น นอกจากนี้ การทำร้ายร่างกาย การทารุณกรรมให้เด็กได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจถือเป็นการทำละเมิดอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้ทำร้าย ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420

- มาตรการคุ้มครองสิทธิเด็กตามกฎหมายเฉพาะ เช่นประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294 ซึ่งประกาศฉบับดังกล่าวได้เล็งเห็นว่า การที่จะคุ้มครองและให้สวัสดิการแก่เด็กอย่างได้ผลนั้น นอกจากจะเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเข้ามาดำเนินการแล้ว ยังสมควรที่จะต้องกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยจะพิจารณาให้ความช่วยเหลือ คำแนะนำ แก่บิดามารดา เพื่อให้สามารถเลี้ยงดูเด็กได้ตามสมควรแก่สภาพและให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการเข้าไปแทรกแซงความเป็นอยู่ในครอบครัว เพื่อสามารถวิเคราะห์และพิจารณาความเป็นอยู่ของเด็กได้ และในปัจจุบันได้มี ข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายเด็กเป็นการแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้การคุ้มครองเด็กมีประสิทธิภาพมากขึ้น คือร่างพระราชบัญญัติสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน พ.ศ..... มีหลักการคล้าย ๆ กับประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 แต่บัญญัติ

โดยแก้ไขข้อจำกัดของประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 บางประการ เช่น ให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจมากขึ้น มีการนำหลักกฎหมายแจ้งเหตุ ซึ่งเป็นหลักสากลมาใช้ ตลอดจนมาตรการรองรับเด็กที่ถูกทารุณกรรมที่จะต้องจัดให้มีการตรวจรักษาพยาบาลบำบัดฟื้นฟูทั้งสภาพร่างกายและจิตใจในส่วนของมาตรการทางด้านสังคมสงเคราะห์นั้นในประเทศไทยมีอยู่หลายหน่วยงานทั้งองค์กรในภาครัฐและเอกชน เช่น กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่นกรมประชาสงเคราะห์ บ้านคุ้มครองเด็ก ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม โครงการช่วยเหลือหญิงและเด็กที่มีความเดือดร้อนเฉพาะหน้า ซึ่งองค์กรต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จัดตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ในการที่จะจัดบริการสวัสดิการครอบครัวและเด็กประเภทต่าง ๆ ขึ้นเพื่อเป็นการแก้ไข บำบัด และป้องกันปัญหา โดยมุ่งให้ความช่วยเหลือแก้ไข และสนับสนุน ในกรณีที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กให้เขาได้รับทั้งทางร่างกายและจิตใจได้ตามสมควรแก่วัย

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยมาตรการคุ้มครองเด็กจากความรุนแรงในครอบครัวของประเทศไทยในปัจจุบันนั้น ยังมีข้อจำกัดในการคุ้มครองเด็กอยู่เป็นอย่างมากโดยเฉพาะข้อจำกัดทางกฎหมายดังที่ได้นำเสนอในบทที่ 3 และบทที่ 4 จากข้อจำกัดของกฎหมายดังกล่าวผู้เขียนขอแสดงความเห็นและข้อเสนอแนะเฉพาะมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปรับปรุงข้อจำกัดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

มาตรการทางอาญา

1. การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในกรณีที่เด็กตกเป็นผู้เสียหายควรคุ้มครองเด็กเช่นเดียวกับกรณีที่เกิดเป็นผู้กระทำผิดเพราะกรณีที่เด็กตกเป็น ผู้กระทำผิดนั้นอยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งจะมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากศาลธรรมดา เช่น บัลลังก์ของผู้พิพากษาจะไม่อยู่สูงเหมือนศาลทั่วไป มีกระบวนการที่ไม่เคร่งครัด เพื่อลดความหวาดกลัวของเด็กแต่กรณีที่เกิดบิดามารดาทำร้ายเด็ก เด็กตกเป็น

ผู้เสียหายกลับไม่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ทำให้เด็กมีความหวาดกลัว ร้องไห้ตลอด เวลาไม่กล้าเบิกความอันจะเป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตของเด็ก

2. กฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือที่ร้ายแรงที่สุดของรัฐ เพราะเป็นกฎหมายซึ่งกำหนดความผิดและโทษ เมื่อผู้กระทำผิดพ้นโทษออกมาก็จะถูกสังคมไม่ยอมรับ ความผิดซึ่งกระทำโดยบุคคลในครอบครัว เช่น พ่อข่มขืนลูกทำร้ายลูก มารดาจำยอมปกปิดไม่เปิดเผย เนื่องจากกลัวสามีต้องติดคุก พ้นโทษออกมาไม่มีงานทำ ใครจะเป็นคนหาเลี้ยง ครอบครัวย หรือผู้ทำร้ายอาจโกรธแค้น เมื่อพ้นโทษออกมาอยู่ในครอบครัวเดียวกันอีกเป็นเรื่องที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง ดังนั้น จึงควรศึกษาแนวทางมาตรการในต่างประเทศ เช่น มาตรการ civil protection orders เพื่อให้ผู้เสียหายเลือกในการที่จะใช้สิทธิตามมาตรการดังกล่าว เช่น จับได้ ผู้ทำร้าย จำกัดสิทธิในการเยี่ยมบุตรหรือในกรณีที่ผู้ทำร้ายมีปัญหาทางจิตก็อาจให้ศาลมีคำสั่งให้เข้ารับฟังคำปรึกษาโดยบังคับเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจเป็นการคุ้มครองเด็กและบุคคลภายใน บ้านและขณะเดียวกันผู้ทำร้ายก็ไม่ต้องรับโทษทางอาญาแต่เป็นการบำบัดฟื้นฟูผู้ทำร้ายในขณะ เดียวกัน เช่นเดียวกับมาตรการในประเทศอังกฤษกฎหมายจะให้อำนาจศาลเลือกใช้วิธีการได้ อย่างหลากหลายไม่ติดติดอยู่เพียงแต่การลงโทษทางอาญาหรือการถอนอำนาจปกครองทาง แพ่ง ซึ่งจะเป็นการมุ่งพิจารณาเฉพาะตัวผู้กระทำผิดเท่านั้น แต่ศาลมีอำนาจออกคำสั่ง ในการคุ้มครองผู้เสียหายโดยเฉพาะเด็ก เช่น คำสั่งกำหนดที่อยู่เด็ก (residence orders) คำสั่ง จำกัดสิทธิในการเยี่ยม (contact orders) แต่ขณะเดียวกันก็ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องคดี อาญาหากได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรงและมีความต้องการที่จะให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษ

3. ในเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยควรมีการนำมาใช้อย่างจริงจัง ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าเด็กจะตกอยู่ในภาวะอันตรายแต่อย่างไรก็ตามกฎหมายอาญา ตั้งอดีตความตามลายลักษณ์อักษรอย่างเคร่งครัดโดยเฉพาะหากจะตีความให้เป็นผลร้ายกับ

จำเลยแล้วยังทำไม่ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาเงื่อนไขของกฎหมายที่จะกำหนดให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยในกรณีห้ามบุคคลใดเข้าเขตกำหนดที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาเช่นจะขอห้ามมิให้ผู้ทำร้ายเข้ามาก่อความเดือดร้อนในครอบครัวกฎหมายกำหนดเงื่อนไขไว้ชัดเจนใน มาตรา 45 ว่าต้องเป็นไปเพื่อความปลอดภัยของประชาชนโดยทั่วไป มิใช่ความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ควรนำหลักการในเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้คุ้มครองเด็กในกฎหมายเฉพาะ เช่นในพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนให้ชัดเจน เพื่อคุ้มครองเด็กหรือบุคคลในครอบครัวให้มากยิ่งขึ้นตลอดจนมีหน่วยงานในการคอยสอดส่องติดตามว่าผู้ที่ถูกใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้นกระทำการใด ๆ อันเป็นการฝ่าฝืนคำสั่งของศาลหรือไม่ ในปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานดังกล่าวทำหน้าที่นี้ และหากฝ่าฝืนก็ขอให้ศาลลงโทษกรณีฝ่าฝืนคำสั่งศาลได้ โดยไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่ซึ่งทำให้เกิดความยุ่งยากและเสียเวลา

4. ควรมีการนำหลักกฎหมายแจ้งเหตุ (Mandatory report) มาใช้บังคับโดยเฉพาะบุคคลที่มีวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น แพทย์ ครู อาจารย์ นักสังคมสงเคราะห์ โดยให้เป็นหน้าที่ของบุคคลดังกล่าว ซึ่งต้องแจ้งเหตุให้เจ้าหน้าที่ทราบกรณีที่พบเด็กถูกทารุณกรรม

มาตรการทางแพ่ง

1. ในมาตรการทางแพ่งส่วนที่เกี่ยวข้องกับ บิดา มารดา หรือผู้ปกครองทำร้ายเด็ก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มุ่งพิจารณาแต่เรื่องของการถอนอำนาจปกครอง กรณีที่บิดามารดาใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบ จะคุ้มครองเด็กก็มีเพียงวิธีการเดียวคือถอนอำนาจปกครอง ดังนั้นควรจะมีวิธีการอื่น ๆ ที่จะเข้าไปช่วยเหลือเด็กในกรณีที่มิใช่ร้ายแรงจนเกินไปเพราะการแยกเด็กออกจากบิดามารดา เด็กอาจจะยังมีจิตใจที่ผูกพันกับบิดามารดาเขาไม่ต้องการแยกกับบิดามารดาไม่ต้องการอยู่กับคนอื่น ความผูกพันทางสายโลหิต

ระหว่างเด็กกับพ่อแม่เป็นเรื่องซึ่งมีความลึกซึ้ง การที่จะไปถอนอำนาจปกครองแล้วแยกเด็กไปอยู่กับบุคคลอื่น อาจจะไม่ใช่ความต้องการของเด็กที่แท้จริงก็เป็นไปอาจจะมีวิธีการอื่น ๆ เช่น ในต่างประเทศ จำกัดสิทธิเยี่ยมบุตร ให้คำแนะนำปรึกษาเพื่อรับตัวเด็กกลับมาเลี้ยงดูต่อไปได้ โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาแต่ในเรื่องของการฟ้องขอถอนอำนาจปกครองแต่เพียงกรณีเดียวซึ่งต่างจากมาตรการในประเทศอังกฤษ ซึ่งให้วิธีการคุ้มครองอย่างกว้างขวาง ซึ่งผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่าวัตถุประสงค์ของกฎหมายอังกฤษนั้นมุ่งพิจารณาว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้ครอบครัวมีความสามารถในการอบรมสั่งสอนให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กได้ ศาลจึงมีอำนาจหลากหลายในการออกคำสั่งต่างจากประเทศไทยที่มุ่งแต่จะทำลายความสัมพันธ์ในครอบครัวโดยการถอนอำนาจปกครอง แต่เพียงเรื่องเดียวในกรณีที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบ

2. ในกรณีที่บิดามารดาทำร้ายเด็กจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ถือเป็นการทำละเมิดอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้ทำร้ายมีหน้าที่ในการที่จะต้องจ่ายค่าทดแทนให้แก่เด็กแต่จะเป็นเรื่องที่ไม่มีประโยชน์อะไรเลยที่บิดามารดา ซึ่งจะต้องมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรจะไปจ่ายค่าเสียหายให้เด็กซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน อาจจะไปจ่ายต่อหน้าศาลแต่กลับบ้านเด็กอาจจะคืนให้พ่อแม่หรือพ่อแม่บังคับเอาคืนก็ได้ ไม่มีประโยชน์เลย ดังนั้นผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าควรจะมีกองทุนสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กขึ้นมาในการเรียกค่าบำบัดฟื้นฟูให้แก่เด็ก ในกรณีที่บิดามารดามีความรับผิดชอบที่จะต้องรับผิดชอบทางละเมิด ก็ให้จ่ายค่าเสียหายเข้ากองทุนสงเคราะห์เด็ก เพื่อช่วยเหลือเด็กกรณีที่เกิดบิดาหรือมารดา ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองคนถูกถอนอำนาจปกครอง แต่ไม่ยอมจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูให้แก่เด็ก รัฐก็นำเงินจากกองทุนดังกล่าวมาอุปการะเลี้ยงดูแก่เด็กเองได้ ซึ่งจะเป็นการให้การเยียวยาและช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที ไม่ต้องไปเสียเวลาฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูและการบังคับคดีดังเช่นกฎหมายในปัจจุบัน

3. กรณีที่มารดาใช้อำนาจปกครองเด็กโดยมิชอบอย่างร้ายแรงถ้าเด็กอยู่กับมารดาต่อไปจะเป็นอันตรายต่อกาย จิตใจ หรือความผาสุกของเด็กอย่างร้ายแรง ซึ่งจำเป็นต้องขอลอนอำนาจปกครอง หากบิดาที่ไม่ใช่บุคคลที่เป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายก็ควรให้บุคคลดังกล่าวมีอำนาจในการฟ้องขอลอนอำนาจปกครองได้หากพิสูจน์ได้ว่าเป็นบิดาโดยพฤตินัยอย่างแท้จริงเพราะในความเป็นจริงเขาก็มีความผูกพันทางสายโลหิต ความรัก ความผูกพันกับเลือดเนื้อเชื้อไขของตน อาจจะมากกว่าผู้รับบุตรบุญธรรม ซึ่งถือเป็นผู้ปกครองที่ถูกต้องตามกฎหมายด้วยซ้ำไป

4. ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือเด็กที่ตกอยู่ในสภาวะที่ปราศจากผู้เลี้ยงดูหรือบิดามารดาถูกขอลอนอำนาจปกครองแล้วและไม่มีความสามารถในการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูเด็กต่อไปได้ ซึ่งเป็นกองทุนเพื่อช่วยเหลือเด็กโดยส่วนรวม รายได้จากกองทุนอาจมาจาก 3 วิธีการใหญ่ ๆ คือ

(1) การหักเงินได้ของบุคคลที่มีบุตรทุกคนจะต้องหักเงินได้ส่วนหนึ่งเข้ากองทุนดังกล่าวโดยอาศัยหลักการเดียวกับมาตรการ deduction from earnings ของประเทศอังกฤษ

(2) กรณีที่บิดามารดาหรือบุคคลในครอบครัวทำร้ายเด็ก ซึ่งจะต้องรับผิดชอบในการจ่ายค่าสินไหมทดแทนก็ให้จ่ายเข้ากองทุนฯ แทนที่จะต้องจ่ายให้ผู้เสียหาย

(3) ในหลาย ๆ กรณี เด็กที่ถูกข่มขืน ถูกทำร้าย โดยบุคคลอื่น เรามักจะมองการลงโทษผู้กระทำความผิดให้ต้องได้รับโทษทางอาญาแต่เพียงอย่างเดียวแต่มิได้พิจารณาการบำบัดฟื้นฟูเหยี่ยวา เด็กซึ่งเป็นผู้เสียหาย ทั้งที่ความเป็นจริง

การทำร้ายผู้อื่นเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจเป็นการทำละเมิดอย่างหนึ่ง ผู้เขียนจึงเห็นควรว่า ควรปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 43 ให้ถือว่าการทำร้ายร่างกาย ก็คือคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาในการที่จะให้พนักงานอัยการ มีอำนาจในการเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหาย โดยนำเงินดังกล่าวเข้ากองทุนเพื่อสงเคราะห์เด็กได้เพราะตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 43 คຸ້ມครองเฉพาะความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เท่านั้นที่ถือเป็คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาทั้งที่จริง ๆ แล้วการทำร้ายร่างกายก็ถือเป็นการทำละเมิดอย่างหนึ่งด้วยเช่นกัน

มาตรการทางกฎหมายเฉพาะในการคุ้มครองเด็ก

เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นมาตรการทางอาญาหรือมาตรการทางแพ่งในปัจจุบัน การที่จะเข้าไปช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กจากความรุนแรงโดยบุคคลในครอบครัวยังมีปัญหาอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นชั้นก่อนฟ้อง ชั้นพิจารณาคดีในศาลและชั้นบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษา เพราะการขาดประสิทธิภาพ ความบกพร่อง ความล่าช้า ที่สำคัญคือปัญหาของการขาดเอกภาพ ขาดความร่วมมือขาดการประสานงาน และขาดเป้าหมายร่วมกันในการทำงาน เพราะในปัจจุบันองค์กรในกระบวนการยุติธรรมขาดความเข้าใจถึงเป้าหมายร่วมกันที่ต้องร่วมมือร่วมใจในการทำงาน และขาดทัศนคติในการทำงานร่วมกัน ซึ่งมีผลทำให้การทำงานมีความซ้ำซ้อนสูง และขาดประสิทธิภาพในการทำงานเพื่อช่วยเหลือเด็ก เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 275 ได้มีบทบัญญัติให้แยกองค์กรศาล ซึ่งเป็นฝ่ายตุลาการออกเป็นอิสระจากกระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานของฝ่ายบริหารตามทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ เมื่อศาลยุติธรรมได้รับการยกสถานะให้เป็นองค์กรอิสระ จากฝ่ายบริหารแล้ว กระทรวงยุติธรรมก็ควรที่จะปรับบทบาทหน้าที่ เพื่อเป็นองค์กรหลักในการบริหารงานยุติธรรม กำหนดนโยบาย ตลอดจนพัฒนาบุคคลากร ของกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงานเพื่อช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก ซึ่งจากที่ได้ศึกษาในเรื่องปัญหาการใช้มาตรการคุ้มครองสิทธิเด็กจากความรุนแรงในครอบครัวจะพบได้ว่า

สิ่งที่จะเป็นประโยชน์สูงสุดแก่เด็กจริง ๆ แล้วก็คือ การที่ครอบครัวมีความสามารถที่จะให้เด็กเติบโตในบรรยากาศแห่งความรัก ความอบอุ่น การที่เด็กได้มีความสุขอยู่ในบ้านของตนเอง ครอบครัวของตนเอง ได้เรียนรู้ชีวิต และวัฒนธรรมของตนเอง ดังนั้น กฎหมายเฉพาะที่จะเข้ามาคุ้มครองสวัสดิภาพให้แก่เด็กจะต้องไม่มุ่งทำลายความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยมีเฉพาะแต่เรื่องของการลงโทษ (sanction) แต่จะต้องมีกฎหมายที่เข้ามาช่วยในการแก้ปัญหาครอบครัว การฟื้นฟูบรรยากาศในครอบครัว การปรับฟื้นฟูสภาพจิตใจบุคคลภายในครอบครัว ทั้งผู้ทำร้ายและตัวเด็กผู้เสียหาย ดังนั้น จึงควรมีหน่วยงานของรัฐซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายเฉพาะภายใต้สังกัดกระทรวงยุติธรรม เช่น กรมบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดและเด็กผู้เสียหาย ภายใต้การดูแลของนักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อทำการเข้าไปให้การช่วยเหลือแก่ครอบครัวที่มีปัญหาในทุก ๆ ด้าน ตลอดจนให้การช่วยเหลือในปัจจัยต่าง ๆ เท่าที่จำเป็นเพื่อให้ครอบครัวมีความสามารถในการเลี้ยงดูเด็กให้มีพัฒนาการที่สมควรแก่วัย หรือในกรณีที่มีการทำร้ายเด็ก ก็ต้องมีการเยียวยาเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้ทำร้าย บำบัดเยียวยาเด็กทั้งทางร่างกาย และจิตใจมีการจัดกิจกรรมค่ายครอบครัว เพื่อเชื่อมประสาน และเตรียมความพร้อมระหว่างเด็กและครอบครัว ก่อนที่เด็กจะกลับคืนสู่ครอบครัวที่อบอุ่นอีกครั้ง โดยผู้ที่เข้าไปช่วยเหลืออาจไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากอาจจำกัดด้วยทรัพยากรบุคคล ดังนั้น ในกฎหมายเฉพาะควรรองรับอำนาจองค์กรจากภาคเอกชน เจ้าหน้าที่จากมูลนิธิต่าง ๆ เช่น กรมประชาสงเคราะห์ ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก ตลอดจนบุคคลในชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่ช่วยเข้าไปแก้ปัญหา ในลักษณะที่เป็น Community treatment โดยมีกิจกรรมเกี่ยวกับการให้องค์กรเอกชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟู โดยมีองค์กรของรัฐเป็น focal point ทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ ให้ความสะดวก และประสานงานเพื่อให้การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กเข้าสู่ระบบสากล และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น